

TÜRKİYE'DE KADINLARA YÖNELİK ŞİDDETİN UYGULANAN SOSYAL POLİTİKALAR BAĞLAMINDA BİREYSEL VE TOPLUMSAL BOYUTLARDA ETKİLERİ

Mehmet Selahattin KARAHAN¹, Fatma ARPACI², İhsan ESEN²

¹Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye.

²Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Ankara, Türkiye.

 <https://orcid.org/0000-0001-7100-1172>, <https://orcid.org/0000-0001-6619-6358>, <https://orcid.org/0000-0002-3794-1504>

ÖZ

Bu çalışmada Türkiye'de kadınlara yönelik uygulanan her türlü şiddetin bireysel ve toplumsal açıdan etkilerinin ve bu kapsamda uygulanan sosyal politikaların incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın amaçlarına yönelik literatür taraması yapılarak bir derleme çalışması oluşturulmuştur. Türkiye'de kadınların toplumsal hayat içerisinde karşı karşıya kaldıkları en büyük problemlerden birisi; fiziksel, cinsel, ekonomik veya psikolojik boyutlarda şiddete maruz kalmalarıdır. Türkiye'de kadınlar maruz kaldıkları şiddet karşısında bireysel ve kurumsal anlamda kendilerini nasıl savunacakları ve koruyacakları konusunda yeterli bilgiye sahip değildir. Kadınlar sadece maruz kaldıkları şiddet konusunda değil, aynı zamanda günlük hayatta karşılaştıkları diğer problemler karşısında da uygulanan sosyal politikaları nasıl etkin bir şekilde kullanabilecekleri konusunda bilinçlendirilmelidir. Türkiye'de kadınların sosyal işlevselliklerinin artırılması üzerine çalışan uzmanlar bu konuda uygulanan politikaların etkililiğini değerlendirmeli ve yasal düzenlemelerde yoruma yer bırakmayacak şekilde eksikliklerin giderilmesi noktasında etkin çalışmalar yürütmelidir.

Anahtar Kelimeler: kadına yönelik şiddet, sosyal politika, Türkiye

EFFECTS OF VIOLENCE AGAINST WOMEN ON INDIVIDUAL AND SOCIAL DIMENSIONS IN THE CONTEXT OF SOCIAL POLICIES APPLIED IN TURKEY

ABSTRACT

In this study, it is aimed to examine the individual and social effects of all kinds of violence against women in Turkey and the social policies implemented in this context. A review study was created by conducting a literature review for the purposes of the study. One of the biggest problems faced by women in social life in Turkey; exposure to physical, sexual, economic or psychological violence. Women in Turkey do not have enough information on how to defend and protect themselves individually and institutionally in the face of violence they are exposed to. Women should be made aware of not only the violence they are exposed to, but also how they can effectively use the social policies implemented in the face of other problems they encounter in daily life. Experts working on increasing the social functionality of women in Turkey should assess the effectiveness of the policies implemented in this regard and carry out effective studies to address the deficiencies in the legal regulations in a way that leaves no room for interpretation

Keywords: violence against women, social policy, Turkey

İletişim/Correspondence

Mehmet Selahattin Karahan

Gazi Üniversitesi,

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara, Türkiye.

E-posta: mskgfb@gmail.com

Geliş tarihi/Received: 11.01.2022

Kabul tarihi/Accepted: 25.02.2022

DOI: 10.52881/gsbdergi.1082546

GİRİŞ

Geçmişte toplumsal hayat içerisinde birçok zorlukla mücadele etmek zorunda kalan kadınlar günümüzde de çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Türkiye'de bu sorunların başında kadınların şiddete maruz kalmaları gelmektedir. Şiddet sadece fiziksel boyutta değil; aynı zamanda cinsel, ekonomik veya psikolojik boyutlarda da uygulanabilmektedir. Toplumda şiddetin geçerli ve herkes tarafından kabul edilebilecek bir tanımının yapılması günümüzde tartışmalı bir konudur.¹Bu yüzden şiddet olarak görülmesi gereken bazı tutum ve davranışlar toplumumuz tarafından göz ardı edilebilmektedir. Uygulanan her tür baskıcı, yıkıcı ve zarar verici davranış, şiddet olarak tanımlanabilir.²

Aile kurumunun ve aile yapısının korunması, güçlü bir sosyal yapının oluşması ve toplumun yaşam kalitesinin artırılması açısından önemlidir. Ancak bu koruma kavramı aile içerisinde meydana gelen şiddet karşısında sessiz kalmayı içermemektedir. Sözde, toplumumuzun geleneksel yapısının bozulmaması için çevrenin de baskısıyla şiddet mağdurunun bu olay karşısında kendini savunamaması doğru bir tutum değildir.

Kadının yaradılıştan eksik bir varlık olduğuna, erkeğin himayesine ihtiyaç duyduğuna dair ataerkil düşünce,³ şiddetin özellikle kadına karşı uygulanabilirliğini kolaylaştırabilmektedir. Oysa toplumumuzun yapısında şiddete yer yoktur.

TÜRKİYE'DE KADINA YÖNELİK ŞİDDET

Türkiye'de kadınlar şiddete daha çok ev içinde maruz kalmaktadırlar. Çünkü aile dışında kadının maruz kaldığı şiddetten toplum sorumlu tutulurken aile içerisinde uygulanan şiddet, ailenin özel bir alan olduğu düşüncesiyle gizlenebilmektedir⁴.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) tarafından gerçekleştirilen "Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması" sonucu, Türkiye'de yaklaşık her 10 kadından 4'ünün partneri tarafından yaşamının herhangi bir döneminde fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kaldığı görülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre; 15-24 yaş arasındaki kadınlar, ilköğretim ve altındaki eğitim durumuna sahip olanlar, boşanmış olanlar veya ayrı yaşayanlar, 18 yaşından önce evlenenler, ücretli bir işte çalışmayanlar, düşük refah düzeyine sahip olanlar arasında şiddet daha yaygındır⁵.

Kadınlar maruz kaldıkları şiddet sonucunda intihar etme ya da öldürülme riski ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Fiziksel ve/veya cinsel şiddet mağduru her 10 kadından yaklaşık 3 veya 4'ü bugüne kadar hayatına son vermeyi düşündüğünü ifade etmiştir⁶. Türkiye'de 2021 yılında şiddet sonucu hayatını kaybeden kadınların sayısı 345'i bulmuştur⁷.

KURUMSAL BAĞLAMDA UYGULANAN SOSYAL POLİTİKALAR

Türkiye'de kadınlara yönelik şiddet konusunda kurum ve kuruluşların verdiği hizmetlere bakıldığında karşımıza ilk olarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı çıkmaktadır. Bakanlık bünyesinde hizmet veren il müdürlüklerinde çalışan sosyal çalışmacılar tarafından şiddet mağdurlarına

yönelik çeşitli yönlendirmeler yapılabilmektedir. Bu yönlendirmeler ALO 183 Aile, Kadın, Çocuk, Engelli Danışma Hattı üzerinden de yapılabilmektedir. Yine Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde kadına yönelik şiddet konusunda hizmet veren kuruluşlar olarak "Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM)" ve "Kadın Konukları" karşımıza çıkmaktadır. Bu kuruluşlarda ise şiddet mağduru kadınlara ve çocuklarına, koruyucu ve önleyici tedbirler sağlanmaya çalışılmaktadır. ŞÖNİM'de aynı zamanda şiddet uygulayan ya da uygulama ihtimali olanlara da yönelik "Öfke Kontrolü ve Şiddet Konusunda Farkındalık Sağlanması" gibi programlar uygulanabilmektedir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2021-2025 döneminde uygulanmak üzere Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele 4. Ulusal Eylem Planı hazırlamıştır ve bu plan 2021 yılı itibariyle yürürlüğe konulmuştur. Eylem planı dahilinde kadına yönelik şiddet konusunda mevzuatın iyileştirilmesi, kurumsal kapasitelerin geliştirilmesi, toplumsal farkındalığın artırılması gibi çeşitli hedefler yerine getirilmeye çalışılmaktadır.⁵

Adalet Bakanlığı bünyesinde kadına yönelik şiddet konusunda hizmet veren yetkili makamlara bakıldığında "Aile Mahkemeleri", "Cumhuriyet Başsavcılıkları" ve "Baroların Kadın Hakları Merkezleri" karşımıza çıkmaktadır. Aile mahkemeleri şiddet uygulandığı hususunda delil veya belge aramaksızın "koruyucu ve önleyici" tedbir kararlarının alınmasında birinci derece yetkilidirler. Aile mahkemeleri bünyesinde ailenin korunması hususunda danışmanlık hizmeti verilmektedir ve Aile Hukukundan

doğan dava ve işler aile mahkemeleri tarafından görülmektedir.⁸ Cumhuriyet Savcılığınca da bu konuda soruşturma işlemleri ve tedbirler birlikte yürütülmektedir. Barolar bünyesinde bağımsız olarak kurulan kadın hakları merkezlerinde de kamuoyu bilinçlendirme ve sivil toplum örgütleri, belediyeler, resmî kurum ve kuruluşlarla iş birliği içerisinde yürütülen proje çalışmaları yapılmaktadır.⁶

İçişleri Bakanlığı bünyesinde ise şiddet mağduru kadınlara ve çocuklarına yönelik valiliklerde, kaymakamlıklarda, emniyet genel müdürlüklerinde ve jandarma genel komutanlıklarında koruyucu ve önleyici tedbir kararları uygulanabilmektedir. Aynı zamanda İçişleri Bakanlığı tarafından, telefon üzerinden tek tuşla en yakın kolluk kuvvetine ulaşmayı sağlayan Kadın Acil Yardım İhbar Uygulaması (KADES) geliştirilmiştir.

Sağlık bakanlığı bünyesinde çalışan sağlık kuruluşları, yerel yönetimler bünyesinde çalışan sığınmaevleri ve danışma merkezleri, sivil toplum kuruluşları ve toplum merkezleri de bu alanda kadınlara yönelik çeşitli hizmetler sunmaktadır.⁶

YASAL DÜZENLEMELER

Ulusal mevzuatta kadın erkek eşitliği ve kadına karşı şiddet ile ilgili düzenlemeler mevcuttur; Anayasa, Medeni Kanun, Ceza Kanunu, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (6284 sayılı Kanun) bunların başlıcalarıdır.

Anayasa'da temel olarak kadına yönelik şiddetle ilgili düzenleme bulunmamaktadır. Şiddetin temel sebebinin kadın ve erkek eşitsizliği olduğu göz önünde bulundurulduğunda, eşitlik ilkesi ile ilgili çeşitli anayasal düzenlemeler yapılmıştır.⁸ Aynı şekilde Medeni Kanun'da da doğrudan kadına yönelik şiddetle ilgili bir

düzenleme yoktur. Bunun yanı sıra; kadın-erkek eşitliğini sağlamak adına kişilerin aile, miras ve eşya gibi medeni haklarını düzenleyerek dolaylı yoldan kadına yönelik şiddet konusuna müdahale etmektedir. Kadına yönelik şiddete ilişkin suçlar ve bu suçların cezaları da bu Ceza Kanunu ile belirlenmiştir.

Kadına yönelik şiddet konusunda "4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun" şeklindeki ilk hali ile ulusal mevzuatta şiddetin ilk kez tanımlanmasını sağlayan⁹ ve kadına yönelik şiddet konusunda doğrudan müdahalelerin yer aldığı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (6284 sayılı Kanun) önemli bir yere sahiptir. Bu kanunun amacı ise; şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.¹⁰

Uluslararası düzenlemelere bakıldığında ise karşımıza Kadına Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) çıkmaktadır. Bu sözleşmenin odağında ise kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği bulunmaktadır.

KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN SONUÇLARI

Şiddet, bireylerin vücut bütünlüğüne, ruhsal durumlarına zarar veren, yaşam kalitelerini düşüren ve bireylerde fiziksel, psikolojik, biyolojik olarak olumsuz etkiler yaratan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.¹¹

Kadının kendisine olan öz saygısını yitirmesi, kendini gerçekleştirme noktasında isteksiz olması, kendini

değersiz hissetmesi, diğer bireylerle kurduğu ilişkilerde çeşitli sorunlar yaşaması, ruhsal rahatsızlıklara yol açan çarpık düşüncelerinin bulunması, strese dayalı fiziksel şikayetler¹² kadınlara yönelik uygulanan her türlü şiddetin bireysel boyutta etkileri olarak karşımıza çıkmaktadır. Şiddete maruz kalan kadınların aynı zamanda bu ve bunun gibi birçok tehlike ile karşı karşıya kalmaları, sorunlarını gittikçe artırabilmektedir. Bu yüzden, tıpta erken müdahalenin hayati önem taşıması gibi bu noktada da müdahale mekanizmalarının mümkün olduğunca erken harekete geçirilmesi gerekmektedir. Özellikle cinsel şiddetin toplumumuzda mahrem bir alan olarak görülüp gizlenebilmesi ve sonuçlarının maruz kalan kadın açısından ağır olması açısından erken müdahale çok önemlidir.

Şiddetin bireysel boyutta; fiziksel, psikolojik, biyolojik olarak olumsuz etkileri olduğu gibi toplum üzerinde de olumsuz etkileri bulunmaktadır. Şiddet gibi agresif davranış modellerinde çeşitli iç ve dış etmenler rol oynamakla birlikte, bu modellerin çoğunlukla öğrenilen davranış modelleri olduğu kabul edilmektedir. Bunun tersi de doğrudur. Yani saldırgan olmama ve öfke kontrolü de öğrenilebilen bir davranış modelidir.¹³ Aile kurumu içerisinde hem fiziksel olarak nesil üretimi hem de sosyokültürel üretim yapılmaktadır. Bir oğlun babasını gözleyerek erkek gibi davranmayı öğrenmesi gibi, annesini gözleyen kız çocuğu da bir kadın gibi davranmayı öğrenmektedir.¹⁴ Bunun sonucunda aile içerisinde şiddete tanık olan çocuklar, adeta bir miras gibi şiddete maruz kalmayı ya da şiddet uygulamayı içsel süreçlerinde normalleştirilebilmektedirler. Böylelikle şiddet toplum içerisinde yaygınlaşmaktadır

ve şiddetin hangi alanlarda ve hangi problemler şeklinde karşımıza çıkacağı belirsizleşmektedir.³Bu durum toplum açısından büyük bir tehlike oluşturmaktadır. Ancak bu durumun tersi düşünüldüğünde aile kurumunda saldırgan olmama ve öfke kontrolü gibi davranış modelleri öğrenildiğinde, toplumun işlevinin sağlıklı bir şekilde yerine getirilmesi mümkün olabilmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kadına yönelik şiddet ve kadın hakları konusunda uluslararası ve ulusal hukukta gerekli düzenlemeler mevcut olduğu görülmektedir. Ancak, önemli olan bu düzenlemelerin hayata geçirilerek etkin olabilmesini sağlamaktır. Çünkü yalnızca kâğıt üzerinde kalan bir hükmün önleyici bir etkisi söz konusu bile olamaz.⁸

Prensipte kadına yönelik şiddet konusunda hizmet veren kurum ve kuruluşların etkin müdahaleler gerçekleştirdiği söylenebilmektedir. Ancak uygulamada bu durum incelendiğinde tam olarak etkin olunamadığı görülebilmektedir. Bunun sebeplerinden birisi şiddetin kurum ve kuruluşlar açısından tek taraflı olarak önlenmesinin mümkün olmamasıdır. Şiddet eyleminin en az bir uygulayanı ve bir de maruz kalan tarafı varsa, üçüncül olarak da buna şahitlik eden toplum yönü vardır.¹⁵ Toplum olarak bu konuda bir çaba sarf edilmezse, toplumda yaşayan bireyler bilinçli hareket etmezse şiddet vakaları günden güne artacaktır. Uygulanmaya çalışılan sosyal politikaların etkinliği de azalacaktır. Bir diğer sebep ise kurumlarda çalışan personellerin ne kadar önemli ve hassas bir meseleye müdahale ettiklerinin farkında olmamalarıdır. Örneğin her ne kadar bu konularda eğitimler verilmeye çalışılsa da şiddet mağduru kadına hizmet verecek personelin de ataerkil düşünce

yapısına sahip olması, konu ile ilgili harekete geçirebileceği sosyal politikalar hakkında tam olarak bilgi sahibi olmaması müdahalelerin etkinliğinin önüne geçecektir.

Kadına yönelik şiddetin önlenmesini bir sistem olarak düşündüğümüzde; bu sistemin en küçük parçasından en büyük parçasına kadar tüm parçaları, işlevlerini tam ve doğru olarak yerine getirmediği durumda şiddetin önlenmesi söz konusu dahi olamaz. Özellikle şiddet mağduru kadınların öncelikle başvuruda buldukları kurumun emniyet müdürlüğü olması⁶ noktasında buralarda hizmet verebilecek profesyonellerin istihdam edilmesinin önemi göz önünde bulundurulmalıdır. Toplumda da şiddete maruz kalanlara müdahale edilmesi, şiddet uygulayanların rehabilitasyonu kadar şiddete şahit olanların bilinçlendirilmesi de elzemdir. Yani kısacası şiddet kavramı ile doğrudan ya da dolaylı olarak bağlantısı bulunan her bireyin müdahale sistemine dahil edilmesi gerekmektedir. Kadınlara yönelik şiddet konusunda destek mekanizmalarının bu şekilde etkin hale getirilmesi sonucu bu konuda ilgili kurum ve kuruluşlara yapılacak başvuru sayısı da artacaktır. Bu konuda çalışan personelin niteliğinin artırılması, toplumun her kesiminin bilinçlendirilmesi, yaptırımların hafifletici sebeplerinin ortadan kaldırılması gibi çalışmalar sonucu kadınların devlete ve topluma güveni artacaktır ve şiddetin önlenmesi daha da mümkün hale gelecektir.

KAYNAKLAR

1. Akkaş, İ., & Uyanık, Z. (2016). Kadına Yönelik Şiddet. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 32-42.
2. Kahraman, A. B. (2021). Kadına Yönelik Şiddet Olgusunun Sosyolojik Analizi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1-18.
3. Doğrucan, A., & Yıldırım, Z. (2020). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Üzerine Bir İnceleme. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.
4. Bilican Gökçaya, V. (2009). Türkiye'de Şiddetin Kadın Sağlığına Etkileri. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*.
5. *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planı 2021-2025, (2021)* Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. <https://www.aile.gov.tr/media/82082/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-iv-ulusal-eylem-planı-2021-2025.pdf> Erişim Tarihi: 22.11.2021
6. *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, (2015)* Ankara: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/handle/11655/23338> Erişim Tarihi:22.11.2021
7. *Anıt Savaş, (2021)* <http://anitsayac.com> Erişim Tarihi:22.11.2021
8. Öztürk, Ö., Öztürk, Ö., & Tapan, B. (2016). Kadına Yönelik Şiddetin Kadın ve Toplum Sağlığı Üzerine Etkileri. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*.
9. *Türkiye'de Kadın, (2021)* Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. <https://www.aile.gov.tr/media/67948/turkiyede-kadin-20-02-2021.pdf> Erişim Tarihi: 21.11.2021
10. *Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. (2012).* <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6284&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> Erişim Tarihi: 24.11.2021
11. Tekindal, M., Özlem, Ş. Ö., & Emre, M. (2018). Şiddet Mağduru Kadına Yönelik Sosyal Hizmet Müdahalesi: Aysen ve Zehra Vakası. *Ufuk Ötesi Bilim Dergisi*.
12. Aydoğan, N. H. (2018). *Kadınlarda şiddete maruz kalma durumu ile sosyal destek algısı, depresyon ve psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkiler: karşılaştırmalı bir çalışma* (yüksek lisans tezi). Işık Üniversitesi Klinik Psikoloji Lisansüstü Eğitim Programı, İstanbul
13. Kafadar, H., & Sehliskoğlu, K. (2019). Bir Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Kadına Yönelik Şiddet Konusundaki Görüş ve Tutumlarının Belirlenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.
14. Morgan, C. T. (2011). S. Karakaş, & R. Eski içinde, *Psikolojiye Giriş* (s. 298). Konya: Eğitim Akademi.
15. Karayel, A. H. (2019). *Kadına Yönelik Şiddet*. İNSAMER. Araştırma 93.